

Du hiertens fryd for rene sinde.

(Du høje fryd for rene sjæle)

Verliebtes lust-spiel reiner seelen.

Ovs. H. A. Brorson: Nogle Psalmer om Troens

Frugt, 1734

P 322. Gb 375.

Hauge 522. La rev 508. Nynorsk 828.

Din arv, Herr! ligger for dig her.

Dein Erbe, Herr! liegt vor dir hier.

Ovs. Andreas Hojer.

P 256.

Livs og salighedens Fyrste.

Herzog unsrer Seligkeiten.

Ovs. Andreas Hojer.

P 255.

ARNULF AF LOUVAIN

Arnulf af Louvain (Löwen) maa være blevet født i denne by o. 1200. Han indtraadte tidligt i cistercienserklostret Villers i Brabant mellem Brüssel og Charleroi. I klosterkroniken, som højlig berømmer ham, hedder det herom, at abbed Vilhelm engang var i Louvain for at tale med hertugen, og da han ved den lejlighed holdt messe, aabenbarede den hellige jomfru sig for ham og sagde: »Der kommer her nogle folk fra byen og vil anmode dig om at optage en dreng. Tag ham uden tøven, han er mig et udvalgt kar.« De kom da med den unge Arnulf, »skøn af legeme, prydet med gode sæder.« I klostret blev han et lysende eksempel; selv i prøvetiden var een tilrettevisning ham altid nok. Senere blev han underprior, og da abbed Nikolaus af Sombreffe døde 1240, blev Arnulf valgt til hans efterfølger. Denne stilling beholdt han i 10 aar, men i stadig frygt og bæven for ansvaret. Kun ugerne lod han sig drage ud af stilheden i klostercellen. En munk skulde bede og arbejde, ikke optræde, end ikke i lærdomssalene. Krøniken fortæller, at abbeden af Clairvaux oprettede et studium for ordenen i Paris og forlangte penge dertil af de andre cistercienserklostre, men Arnulf svarede med et gammelt munkeord: »Det er ikke en munks gerning at holde forelæsninger, men at bære sorg.« Selv syntes Arnulf efterhaanden, at han som abbed blev berøvet sine munkedyder, fattigdom, ydmyghed og lydighed, og i aaret 1250 nedlagde han trods et stort pres fra munkenes side sin værdighed. Han opholdt sig nu altid i scriptoriet, læste, bad, mediterede, skrev eller hørte skriftemaal og man fortalte beundrende, at han aldrig sov. Spurgte man, om han da ikke savnede sin fordums værdighed, svarede han, at han kun savnede staven, naar han skulde gaa paa kirkegaard-

den. Men hans tid blev ikke lang. Han døde samme aar, 1250, og blev begravet »lige ved det midterste vindue i kapitlet, og der er plantet en vinstok over ham, for at han ikke i tidens løb skal blive gravet op.«

Arnulf forfattede den første del af *Annales Villariensis* om tiden fra 1146 til 1240. Endvidere tillægger man ham en metrisk bearbejdelse af Raimunds »Summa« (»Exerptum Speculi Caritatis«). I de sidste par menneskealdre er hans anseelse mægtig steget, fordi man har fastslaaet, at det er ham, der har digtet den berømte femfoldige latinske sang om Jesu saarede lemmer: »Rythmica oratio ad unum quodlibet membrorum Christi patientis et a cruce pendentis.« Den bestod af følgende fem dele:

I. Ad pedes. Salve (meum) mundi salutare.

II. Ad genua. Salve, salve, rex sanctorum.

III. Ad manus. Salve, salve, Jesu bone.

IV. Ad latus. Salve, salve, summe bonus.

V. Ad faciem. Salve, Jesu reverende.

De er gennemvævede af verdensflyende og indderlig munkefromhed. Det er ikke kirkesang, men privat andagtsfantasi foran krucifikset, siger Severinsen.

Disse sange blev saa ansete, at man i det 15. aarh. begyndte at tilskrive Bernhard af Clairvaux dem, skønt de ellers ikke ligner hans digte. Men 1882 beviste endelig Hauréau, at de ikke stammede fra Bernhard, hvorefter Clemens Blume i Brüssel fremdrog et haandskrift fra 1320, hvori digtet findes med følgende overskrift: »Oratio, quam fecit Arnulphus de Lovanio, quintus decimus abbas Villariensis.« Efter denne gamle og bestemte forfatterangivelse tvivler man ikke mere om oprindelsen til de fem sange, som er de ældste.

Siden er der tildigtet to nye: Ad pectus: »Salve, salus mea, deus« og Ad cor: Summi regis cor, aveto«, der blev indskudt som nr. V og VI. Den sidste er sandsynligvis digtet af Herman Joseph von Steinfeld. – Den sidste af de oprindelige sange fik senere en ny begyndelsesstrofe: »Salve, caput cruentatum.«

Saadanne gamle sange behandler man efter behag med tildigtninger, omdigtninger og oversættelser. Af de tyske bearbejdelser er Paul Gerhardt's mest berømt. Han gendigtede alle de syv sange, hvorefter Brorson fra tysk oversatte Ad pedes: »Vær velsignet, naadetrone«, og Fr. Rostgaard Ad faciem: »O ansigt, højt forhaanet«, mens Grundtvig har oversat »Hil dig, Frelser og forsoner« efter en latinsk tekst, der af Rambach er sammenstykket fra forskellige dele af digtet.

Disse langfredagssalmer, siger Severinsen, er Belgiens bidrag til vor salmebog.

Dreves og Blume I, s. 323-327. KulpBF nr. 63. P. Severinsen: »Hil dig Frelser og Forsoner«, Kirke-Tidende, 1916, sp. 241-245.

Hil dig, Frelser og forsoner. Se II, 203 ff.

RT1, 636. N 115. KH 207. D 167.

Hauge 428. La rev 327. Nynorsk 246.

O Hoved (ansigt), højt forhaanet. Se IV, 142 ff. P 69. Gb 420. MB 103. RT1, 641. N 122.

KH 211. D 168.

La 333. Hauge 170. La rev 316. Nynorsk 241.

Vær velsignet, naadetrone. Se III, 56 ff.

P 67. Gb 419. MB 98. N 131.

La 334. Hauge 173. La rev 317. Nynorsk 780.

Jesus, jeg dit kors vil holde.

R 201. KH 217. SS 716. D 181.

ARREBO, ANDERS CHRISTENSEN

Anders Christensen Arrebo blev født i Ærøskøbing 2. jan. 1587, hvor hans far Christen Andersen var sognepræst. Øen tilhørte dengang hertug Hans den Yngre, og det er muligt, at dette forhold, som gav anledning til nationale stridigheder, har bidraget til, at Anders Arrebo, som tog navn efter sin fødeø, netop blev en af danskhedens forkæmpere og bærere i sin tid.

Han maa tidligt være blevet student, og han maa have været flittig med sine studier ved universitetet, thi allerede 1608, kun 21 aar gammel, blev han slotspræst i København (ikke at forveksle med hofpræst), et beskedent embede, som tillod ham at fortsætte sine studier, saa han 1610 blev magister. Aaret efter giftede han sig med Else Jørgensdatter fra Malmø, død i Vordingborg 1641. 1611 priste han i sangen »O Danmark hør oc merck« Christian IVs første sejr i Kalmarkrigen (se nærmere under »Fryd dig, du Kristi brud«). Aaret efter udgav han en sørgesang i anledning af dronning Anna Catharinas død, »Jeg saa to deilig Roser staa Paa Førstelige rode«, et digt som trods visse ubehjælpsomheder vidner om Arrebos lyriske evne. Begge disse digte maa betragtes som gudelige folkeviser; de har nok befæstet Arrebo i kongens gunst og har maaske medvirket til, at han 1613 fik det større embede som slotspræst i Frederiksborg. Endnu maa nævnes det advarende digt »Hør til du Jord oc Steene«, en bodsprædiken, der udkom i et udateret særtryk. 1616 blev han sognepræst ved Nicolai kirke i København, og allerede to aar efter blev

han ved kongens indstilling biskop i Trondheim, kun 31 aar gammel.

Han tog straks fat paa at lære sit store stift at kende og visiterede den første sommer i Finmarken. Norges storslaaede natur gjorde et indtryk paa ham, som han aldrig glemte. Og hans medfølelse med befolkningen, da pesten samtidig gik hen over landene, fik ham til at skrive et »Pest-Pulver«, en bøn i prosa efterfulgt af salmen »O Herre, du stor' og strenge Gud« og senere til at sysle med Davidssalmerne. 1620 udgav han de syv bodssalmer paa vers; de er nu gaet tabt.

Men han glemte ikke sit gode humør; snarere havde han for meget af det; han havde et livligt temperament, og i et lystigt lag skænkede han ikke sin bispeværdighed en tanke. Da han samtidig var en myndig kirkelig tilsynsmand, der ikke gik af vejen for nogen, og da han havde en skarp satirisk tunge, der havde let ved at lade viddet spille, fik han bitre fjender, der benyttede sig af de blottelser, som han gav sig i ungdommelig sorgløshed. Blandt dem var fra begyndelsen byfogeden i Trondheim Peder Lauridsen, en giftig snog, og dertil kom senere den nye lensmand Tage Andersen Thott, med hvem han hurtigt kom i kompetencestridigheder.

Arrebo gav dem anledning nok til at udfolde sig. Allerede 1618 deltog han i et lystigt bryllupsgilde hos præsten Melchior Jakobsen i Hevne. Det varede i tre dage. Mange af gæsterne overnattede i en stor sal ovenpaa, hvor sengene var stillet paa rad, mænd og kvinder i samme sal efter datidens skik, alt i tugt og ære. Biskoppens seng stod i den ene ende; da han vaagnede om morgenen, klædte han sig halvvejs paa og gik hen i den anden ende af salen og snakkede med Barbara Rasmussen, som han havde danset den lystige jægerdans med aftenen i forvejen. Hun laa pænt under tæppet sammen med Mette Iversen. Biskoppen satte sig skødesløst paa sengekanten og lagde det ene ben op, mens mange mænd og kvinder færdedes frem og tilbage i salen under paaklædningen. Da kom Peder Lauridsen ind, og da han saa biskoppen i den situation, lod han forstaa, at han nu nok skulde gøre gengæld, fordi biskoppen havde haft ham til bedste aftenen forud. – Ved en anden lejlighed, ogsaa et præstebryllup, svang biskoppen sig atter i dansen, og da trommeslageren ikke kunde slaa takten, som biskoppen vilde have den, greb denne selv trommen og slog den for ham. – Ved en tredje lejlighed, et barselgilde hos fogeden Christopher Nielsen, morede man sig med at improvisere drilagtige rim om hinanden. Arrebo antydede i et vers, at Peder Lauridsen holdt for meget af gildesøllet, men da hans hustru misbilligede det,